

Ružbašské žrodelka

občasník

ROČNÍK: II

ČÍSLO 1/2021

APRÍL 2021

NEPREDAJNÉ

VÝSLEDKY SÚŤAŽE

em O, Športovú akadémiu Mateja T
Základná škola s MŠ, Vyšné Ružbaco

str. 11

VÝZNAMNÉ VÝROČIE

str. 22

TIP NA VÝLET

str. 33

Vážení spoluobčania.

Ľudstvo celého sveta sa už vyše roka brojí proti vírusu COVID 19 a snaží sa zastaviť túto smutnú etapu, ktorej sme dennodenne svedkami. Média, presýtené informáciami už prestali tieto informácie selektovať a súťaž „Kto prvý zverejní“ už nejedného z nás dostala do situácie, kedy sa sever len ťažko hľadal. K tomu sa pridali škriepky našich vládnych predstaviteľov a v tejto neľahkej dobe, kedy by vláda mala ľudí spájať sme súčasťou ich mediálnych hádok a odkazov na sociálnych sieťach. Denný kompas človeka žijúceho na Slovensku tak stráca svoju podstatu a tým naše dni sú iba prežitie a nie žité. Aj napriek tejto neľahkej dobe život beží ďalej a všetci sme nútení existovať. Pomerne v krátkej dobe sme sa adaptovali na nepriaznivé podmienky ako je Home office zamestnancov, dištančné vzdelávanie žiakov a študentov, pandemické OČR a mnohé iné nie veľmi obľúbené pandemické opatrenia. Len našim prístupom k tejto pandémie dokážeme vrátiť život do tých kolají na ktoré sme boli zvyknutí. Aj touto cestou by som sa chcel úprimne poďakovať členom odborného tímu za ich obetavosť počas testovaní a všetkým tým, ktorí pomáhajú zvládnuť tento boj či už svojím blízkym alebo známym. Aby sme na COVID – 19 na chvíľu zabudli venujme sa tomu čo nás čaká v nasledujúcich jarných týždňoch. Tým, že zima už je minulosťou a pred nami je ročné obdobie prebúdzania sa prírody a s ním spojené jarné upratovanie v mesiaci apríl sa zameriame o čo naj dôkladnejšie vyčistenie našich verejných priestranstiev a jeden deň bude vyčlenený na zber veľkoobjemového odpadu riadeného opäť separáciou. Chcel by som preto poprosiť vlastníkov tohto odpadu aby využili túto možnosť likvidácie a vývozu a vyhli sa tak ukladaniu na nelegálnych skládkach, ktoré obec musí v konečnom dôsledku tak či tak odstrániť. O výsledkoch separácie, o tom čo sa udialo v našej obci a rôzne iné zaujímavosti Vám ponúkajú nasledujúce články.

Prajem Vám peknú jar, pevné zdravie a čo najrýchlejší návrat ku kompasu, ktorý vždy ukáže ten správny smer.

S úctou starosta obce Mgr. Peter Martinek.

ROK 2020 – štatistika evidencie obyvateľstva

Ohlasovňa pobytu vo Vyšných Ružbachoch pripravila v prvých dňoch roku 2021 štatistiku obyvateľstva obce.

Prihlásenie na trvalý pobyt: 8

Odhlásenie z trvalého pobytu: 13

Prihlásenia na prechodný pobyt: 19

Počet narodení : 12

Počet úmrtí: 11

Počet sobášov: 16

Stav obyvateľov k 31.12.2020.....1407 obyvateľov

**Vypracoval: Ing. Jana Mindeková
Autor fotografie: Patrik Grech**

Testovanie v našej obci

V našej obci máme za sebou tento rok už pár kôl skríninového /plošného/ testovania, kedy sa občania mohli nechať otestovať formou antigénového testu. Obec zriadila odberné miesto v miestnom Kine. Obyvatelia sa mohli prihlasovať na testovanie prostredníctvom obecného úradu na presne stanovený čas. Obec zriadila aj online aplikáciu na prihlasovanie sa pomocou online formulára, čo nám ušetrilo najmä čas.

Chceme sa poďakovať všetkým zúčastneným za plynulý priebeh a bezproblémové zvládnutie testovania. Ukázala sa šikovnosť a zohra-

tosť zdravotníkov, administratívnych pracovníkov a organizátorov z jednotlivých kôl testovania, čím dokázali vytvoriť kapacitu na 60 odberov /hod.

Odberový tím bol v zložení: MUDr. Magdaléna Hanzesová, Anna Hanečáková, Rastislav Reznický, Erika Gabrielyová, Patrícia Ščensná, Rastislav Reznický, Ing. Zuzana Dlugošová, Ing. Lucia Diňová a Ing. Patrik Grech.

Kvôli zabezpečeniu plynulého chodu testovania bolo potrebné, aby odberový tím bol v zložení troch zdravotníkov a dvoch administratívnych pracovníkov.

Testovanie prebiehalo v týchto termínoch:

Dátum testovania	Počet vykonaných testov	Počet pozitívnych testov
23.01.2021	283	0
24.01.2021	208	1
06.02.2021	337	0
13.02.2021	316	0
27.02.2021	290	1
06.03.2021	71 ***	1
13.03.2021	327	0
20.03.2021	351	0
27.03.2021	346	1

*** testovanie zabezpečovala Asociácia samaritánov SR pre zamestnancov školy a zákonných zástupcov detí materskej školy a 1. stupňa základnej školy

Ďakujeme aj všetkým občanom, ktorí sa prišli dať otestovať a boli veľmi disciplinovaní a počúvali pokyny personálu, aj keď čakať na výsledok občas aj v snehovej fujavici či mraze určite nebolo nič príjemné.

Vypracoval: Ing. Jana Mindeková

Obec Vyšné Ružbachy rozdala seniorom respirátory

Obec Vyšné Ružbachy v reakcii na zhoršujúcu sa epidemiologickú situáciu opäť podala pomocnú ruku seniorom. Každému Ružbašanovi nad 65 rokov obecný úrad doručil respirátor FFP2 a balíček vitamínov.

Na Slovensku už takmer rok bojujeme s pandémiou koronavírusu. Najviac ohrozenou skupinou sú aj naďalej seniори. Niektorí z nich sa už stihli zaočkovať, respektíve čakajú na druhú dávku vakcíny, no mnohí ešte očkovanie neabsolvovali. V snahe chrániť zdravie občanov,

ktorí patria v čase pandémie k tým najzraniteľnejším, sa obec Vyšné Ružbachy rozhodla bezplatne rozdávať respirátory typu FFP2 a balíček vitamínov pre všetkých seniorov nad 65 rokov s trvalým pobytom v obci.

Na obecnom úrade sa pripravili zoznamy občanov, podľa ktorých zamestnanci obce doručovali seniorom respirátory priamo do ich poštových schránok v mieste ich trvalého pobytu. Počet občanov nad 65 rokov, ktorým boli doručené respirátory FFP2 a balíček vitamínov je 177.

Vypracoval: Ing. Jana Mindeková

Súťaž o najkrajšieho snehuliaka

V jedno popoludnie mi v hlavne skrsol nápad, ako upútať deti, aby nesedeli len doma pred telkou, či s mobilom v ruke, keďže sa nechodí do školy. Keďže nám nasnežilo, vymyslela som súťaž o najkrajšieho snehuliaka. Prostredníctvom facebooku sme vyhlásili súťaž, do ktorej sa nám zapojilo 21 snehuliakov, ktorých stavali veľkí či malí obyvatelia našej dedinky. Víťaza vyberali naši sledovatelia tým, že jednotlivým súťažným fotkám pridávali „Likes „.

Podľa tohto kritéria bol rebríček nasledovný:

1. Miesto – Emily Halčinová
2. Miesto - Stanka a Dominik Grehovci
3. Miesto – Miško Diňa

Každý jeden snehuliak bol originálny a krásny. Všetkým zúčastným sme odovzdali diplom za účasť a taktiež drobné darčeky, ktoré nám do súťaže venovali Potraviny pod Lažňou – Marcela Martinková.

Naša súťaž sa dostala do pozornosti aj reportérovi z denníka Nový čas, p. Petrovi Novotnému, a tak sme sa dňa 5.2.2021 dostali aj na stránku spomínaného denníka

Spracoval: Ing. Jana Mindeková

ZŠ s MŠ Vyšné Ružbachy

> Ďakovný list – Mgr. Peter Konrády

Učiteľská profesia je úžasná v tom, že ak ju robí človek s láskou, trpezlivosťou a odhodlaním, tak sa mu to vráti v podobe aktívnych, spokojných a úspešných žiakov. Nášmu bývalému pánovi riaditeľovi i učiteľovi Mgr. Petrovi Konrádymu sa to počas celej jeho učiteľskej profesie darilo a výsledkom je aj tento Ďakovný list svätého Gorazda od ministra školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky pána Branislava Gröhlinga. V mene vedenia školy, bývalých kolegov a žiakov mu chceme vyjadriť taktiež obrovskú vďaku za jeho prácu a

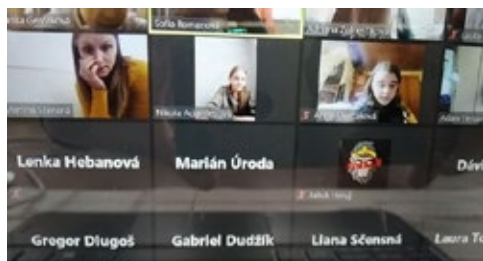
prínos pre ZŠ s MŠ Vyšné Ružbachy.

Morálne ocenenia v rezorte školstva nesúce meno svätého Gorazda sú najvyšším stupňom ocenenia a od roku 1999 ho udeľujú ministri školstva za mimoriadne výsledky dosiahnuté vo výchove a vzdelávaní, významný podiel na rozvoji školstva Slovenskej republiky a prezentácie Slovenskej republiky v zahraničí.

> Komplikované vyučovanie

Vzdelávanie detí a žiakov sa nám už skoro rok komplikuje. Po otvorení škôl v septembri sa žiaci z vyučovania v škole dlho netešili.

Jesenné prázdniny boli ministrom školstva predĺžené, trvali od 26. októbra 2020 až do 10. novembra 2020. Žiaci prvého stupňa ZŠ a deti materských škôl sa mohli vrátiť do školy. Vyučovanie pokračovalo do 21. decembra, kedy začali vianočné prázdniny. Tie trvali do 10. januára 2021.

Po prázdninách sa však deťom do škôl vrátiť nepodarilo. Vyučovanie pokračovalo dištančnou formou. Dňom 18. 1. 2021 začala opäť fungovať materská škola pre deti, ktorých rodičia pracujú v kritickej infraštruktúre. Škôlku navštevovalo 8 – 10 detí denne. Žiaci základnej školy sa vzdelávali dištančne až do 8. februára 2021, kedy s veľkou radosťou opäť zasadli do školských lavíc všetky deti z prvého stupňa základnej školy.

Aj napriek povinnosti zákonného zástupcu otestovať sa bol záujem skoro stopercentný.

Žiaci druhého stupňa základnej školy to také ľahké nemajú. Od 26. októbra 2020 sa s prázdninovými prestávkami vzdelávajú dištančne, online, na diaľku. Nie je to ľahké pre žiakov, ani pre učiteľov a rodičov. Je čoraz ťažšie realizovať vyučovanie tak, aby spätná väzba od žiakov bola dostatočná. Náročné to má aj nepedagogický personál. Zvýšené nároky na hygienické opatrenia si aj od nich vyžadujú stopercentné nasadenie. Veríme, že spoločne to zvládneme.

> Karneval trochu inak

Karneval je neodmysliteľnou súčasťou fašiangových dní. Tie boli v tomto roku zvláštné. Situácia nám nedovolila zabaviť sa ako zvyčajne. To však neznamená, že sme sa o to aspoň nepokúsili. Karneval sa totiž presunul do jednotlivých tried. Deti a žiaci tak zažili trochu zábavy, hudby a rozptýlenia aspoň v kruhu svojich najbližších spolužiakov.

Tento rok sme zahájili FAŠIANGY trošku netradičným karnevalem. Vzhľadom na aktuálnu covid situáciu sme v našej škole usporiadali triedny karneval pre 1. a 2. ročník ZŠ. Žiaci boli veľmi kreatívni pri výbere kostýmov, nebola núdza o princezné, policajtov, zvieratká a rôzne rozprávkové postavičky. Deti sa zabávali, spievali, tancovali a súťažili.

> Staráme sa o vtáčiky

„Sedí vrabec na haluzi smutne čviriká, tlačí sa mu pod krídelká zima veľiká.“

Vtáčiky sú prvé, na ktoré v zime myslíme. Prváci sú zruční žiaci a tak za pomoci rodičov vytvorili krásne originálne domovy pre malých operencov, ktoré sme potom spolu rozvešali po okolí. Spolu s deťmi ich pravidelne kontrolujeme a dopĺňame rôznymi semenkami. Hoci je to len malá pomoc, ale takýmito aktivitami vštepujeme deťom lásku a kladný vzťah k prírode a životnému prostrediu.

> Dištančné vzdelávanie našich najmladších školákov

Prváci sa pracovať na diaľku naučili veľmi rýchlo. Mamičkám ďakujeme za pomoc a poskytnuté fotky.

Život v škole sa pandémie zmenil. Hlavnou činnosťou vedenia školy je v tejto situácii zabezpečiť technické vybavenie na online

vzdelávanie, i ochranné a dezinfekčné prostriedky. V roku 2020 sme investovali nemalé finančné prostriedky na nákup nových notebookov pre vyučujúcich, zabezpečenie dostatočného internetového pripojenia v triedach i úpravu internetovej školskej siete. Zastaralú techniku pomaly meníme za novšiu, modernejšiu. Učitelia sa naučili na dennej báze pracovať s online vzdelávacími materiálmi.

Pracovné i pedagogické porady realizujeme prostredníctvom ZOOM-u, kolegov z druhého stupňa vídavame veľmi zriedka. Rodičovské triedne schôdzky vystriedali telefonické hovory a kontakty s rodičmi cez Edupage.

Organizovanie aktivít s deťmi nahradila organizácia testovania pre zamestnancov, rodičov i žiakov školy. Denne sledujeme webové stránky ministerstva a čakáme, že situácia sa čo najskôr dostane do normálu.

> Súťaž o Športovú akadémiu Mateja Tótha

Súťaž o Akadémiu Mateja Tótha sa skončila a musíme priznať, že na začiatku asi nikto nečakal, že dokážeme vyhrať nielen v rámci nášho kraja, ale že naša úžasná aktivita a zanietenosť nám prinesie 5015 hlasov a 1.miesto v kategórii škôl do 200 žiakov v rámci celého Slovenska. Všetkým hlasujúcim sa chceme poďakovať za každý hlas a podporu v tejto súťaži. Opäť sme dokázali, že nerozhoduje

veľkosť školy či obce, ale hlavne komunita ľudí, ktorá ju tvorí. Boli ste skvelí a vďaka Vám zažijú naše deti zaujímavé voľnočasové aktivity pod záštitou Akadémie Mateja Tótha.

Akadémia Mateja Tótha bude aktivity v našej škole realizovať od 1. septembra 2021. Dvadsať detí prvého stupňa základnej školy si vyskúša pod dohľadom športových trénerov rôzne športové aktivity, ktoré im pomôžu získať vzťah k tomu ich najšportu. Už teraz sa tešíme na športové zážitky.

Chcem O₂ Športovú akadémiu Mateja Tótha
pre Základná škola s MŠ, Vyšné Ružbachy č. 330

Hlasujte za nás na:

www.akademia.o2.sk

O₂

O₂ ŠPORTOVÁ AKADEMIA
MATEJA TÓTHA

Spracovala: Anna Krutková

Rozhovor s autorkou knihy „Ružbašská kráľovská svadba“ Katarínou Chapuis Šutorovou

V tomto období všetci prežívame aktuálnu hrozbu koronavírusu COVID 19. Mnohých nás to obmedzuje v práci, ale i pri voľnočasových aktivitách. Skoro všetci sme svojím spôsobom uväznení v útrobách domova a máme viac priestoru na činnosti, ktoré sa dajú vykonávať v domácom prostredí.

> Môžeš nám opísať, akým spôsobom tráviš, ty, svoj voľný čas ?

Koronakríza postihla celý svet, Francúzsko nevyvímajúc. Priznám sa, že dva lockdowny, ktoré nastoliла francúzska vláda za posledný rok, mi až tak veľmi neprekážali. V nesmierne naplnenom kolotoči každodenných povinností som sa zrazu mohla venovať výlučne mojej rodine a záhradke, čo sme si s deťmi vytvorili. Taktiež mi nútený pobyt v domácnosti umožnil pokračovať v mojom bádání histórie rodiny Zamoyskej.

Tvoja úspešná prvotina, ktorú si uviedla do života v októbri 2019 Ružbašská kráľovská svadba si získala veľa priaznivcov. Všetkým si nám rozšírila obzor a obohatila naše vedomosti o jednu historickú, výnimočnú udalosť, ktorá sa bezprostredne týka našej kúpeľnej obce. Pri uvedení knihy si spomínala, že Ti boli sprístupnené rodinné archívy rodiny Zamoyských, kde si určite objavila ďalšie dokumenty.

> Neuvažuješ vydať v budúcnosti ďalšiu knihu ?

Vydanie „na diaľku“ mojej prvej knihy bolo pre mňa nesmierne náročné a priznám sa, že som si povedala, že už nikdy nechcem o ďalšej knihe ani počuť a to i napriek množstvu informácii, ktoré som počas tých pár rokov získala a ktoré som chcela sprístupniť. Po ročnom oddychu ma osud písania a zdieľania informácii dobehol a už niekoľko mesiacov pripravujem moju novú knihu s názvom „Zamoyské nevesty“, ktorá bude, ako názov naznačuje, opäť v svadobnom nádychu. Bude opisovať päť svadiieb z rodiny Zamoyskej, z ktorých tri boli kráľovské a priamo ovplyvnili vývoj dejín nášho regiónu.

Priama príbuzná rodiny Zamoyskej, pani Carmen, ktorá Ti umožnila vstúpiť do ich rodinných archívov sa už nedožila uvedenia Tvojej knihy.

> Je ešte niekto z rodiny Zamoyski ochotný s tebou spolupracovať a poskytnúť ti historické dokumenty ?

Takú pomoc akú som našla v osobe pani Carmen sa už asi nenájde. Ale.... Vďaka mojej prvotine som nadviazala nové kontakty. Synovec pani Carmen, princ Karol de Bour-

bon des Deux Siciles mi čiastočne umožňuje nazrieť do rodinného archívu rodiny de Bourbon-Siciles, ktorý sa nachádza v Ríme. Taktiež som nadviazala kontakt s vnukom Jána Zamoyského, s ktorým pevne verím, budeme mať peknú výmennú spoluprácu. No a z poľskej strany sa mi vynikajúco spolupracuje s rodinou Bisping, ktorých členovia sa zúčastnili na uvedení do života Ružbasskej kráľovskej svadby v októbri 2019 v Bielom dome v našej dedinke.

> Čitateľov Ružbašského žrodelka by iste zaujímal kde a v akom prostredí pôvodní aristokrati rodu Zamoyski uchovávali cenné dokumenty ?

U pani Carmen boli dokumenty uschovávané „skrinkovo“. V jej domácnosti bolo viacero skriniek, vitrínok, lodných kufrov a truhlíc, kde boli tematicky podelené. Pani Carmen mala všetko poctivo uzamknuté. Na krku jej visel zväzok starodávnych kľúčov a viete si predstaviť moje pocity, keď predomnou vytiahla nový kľúč. Zakaždým som sa nesmierne tešila na nové poznatky...

Všetci vieme, že staré historické knihy a dokumenty po čase zožltnú, a strácajú na kvalite.

> Je nejaká špeciálne postarané o ich rodinné písomnosti ? Kto a akým spôsobom ich ošetruje ?

Žiaľ po odchode pani Carmen boli dokumenty pretriedené a rozobrané rodinou. To čo ostalo ešte na mieste spravuje Carmenin lokaj, ktorý sa s oddanosťou o všetko stará a dokonca z vlastnej iniciatívy dennodenne kúri do pece na drevo, aby sa, okrem iného, cenný archív nezničil. Vzhľadom na jeho vysokú historickú hodnotu pre náš región sme sa s pánom Daliborom Mikulíkom, riaditeľom Lubovnianskeho múzea, rozhodli osloviť princa Karola de Bourbon des Deux Siciles a požiadať ho o zverenie dokumentov z archívu pani Carmen týkajúcich sa rodiny Zamoyskej do zbierky Lubovnianskeho múzea. Pevne veríme, že sa nám týmto podarí uchovať časť unikátnej zbierky.

> Pri tvojom bádání, sa ti podarilo nájsť v poslednej dobe nejaké zaujímavé dokumenty ?

Áno, za posledné mesiace intenzívneho bádania v zahraničných archívoch sa mi podarilo nájsť predmanželskú zmluvu Andreja a Karolíny Zamoyských z roku 1885, kde sú rozpísané majetkové záležitosti nastávajúcich manželov. Táto

zmluva čiastočne pozmení naše znalosti o kúpe Hradu Ľubovňa a hlavne doplní poznatky o výške vena, ktoré si doniesla Karolína so sebou. Taktiež sa mi podaril nájsť prípitok svadobného starostu pred španielskym kráľom Alfonzom XIII. počas svadby Jána a Isabel Zamoyských. Sú to vskutku unikátne dokumenty, o existencii ktorých sa nevedelo a neviem sa dočkať, kedy sa budem môcť s čitateľmi o ne podeliť

Možno by nás všetkých zaujímalo:

> Kde sú pochovaní bývali šľachtici, ktorých osudy sa spájajú s Vyšnými Ružbachmi a ako vyzerajú ich hrobky ?

Andrej Zamoyski je pochovaný v rodinnej hrobke v Podzamcu. Jeho manželka Karolína Zamoyska je pochovaná v hrobke Varšavských kanoničiek vo Varšave. Isabel Zamoyska je pochovaná v kráľovskej hrobke El Escorial v Madride a Ján Zamoyski je pochovaný v rodinnej hrobke de Bourbon-Siciles v Cannes spoločne s jeho neterou pani Carmen de Bourbon-Siciles a jej rodičmi tzv. Ružbašský kráľovský pár, Karolína a Rénier de Bourbon-Siciles.

Ďakujem za rozhovor.

Hrob Isabel de Bourbon,
El Escorial, Madrid, Španielsko

Kráľovska hrobka de Bour-
bon-sicules, Cannes Francúzsko

Vnútro hrobky s náhrab-
nými kameňmi

Hrobka Varšavských kanoni-
čiek, kde je pochovaná Karolina
Zamoyska, Poľsko, Varšava

Hrobka rodiny Zamoyski v
Maciejowicach, Poľsko

Životné prostredie a jeho ochrana

Zdravé životné prostredie a zdravý spôsob života idú ruka v ruku so zdravým a hodnotným prežívaním života každého z nás. Zachovanie prírody sa zabezpečuje ochranou a šetrným využívaním prírodných zdrojov.

Ochrana životného prostredia znamená starostlivosť o celý rad prírodných zdrojov akými sú rastliny, živočíchy, vzduch, voda i pôda. Je to súčasný celosvetový problém, no každý môže začať sám, už doma.

Ako naši rodičia a starí rodičia chránili a šetrili životné prostredie. Spomína 80-ročná Terézia Krutková, rod. Fabisová

Začnem od detstva. Malé deti spávali v drevených kolískach na stružliach, vypchatom žitnou slamou. Na ňom bola položená pogumovaná podložka a na nej kus domáceho ľanového plátna, vystrihnutého z obnosenej ľanovej košeľe alebo gatí. Tie sa potom preprali na potoku, usušili a znova a znova podkladali batol'atám do kolísky. Keď už dieťa bolo LEZUN, našlo si v izbe kútik, obyčajne to bolo pod lavicou pri peci, tam si vykonalo svoju potrebu. Tekuté sa rozmietlo po dlážke a tuhé sa vyhodilo na hnojisko, ktoré bolo v každom gazdovskom dvore, ako zberač - kompostér všetkého. Väčšie deti aj ostatní domovníci svoju potrebu vykonávali v búdkach, takzvaných BUDAROCH, ktoré boli postavené tiež pri hnojiskách, kde sa zhromažďoval aj všetok zvierací odpad a potom sa to vyvážalo na pole - volalo sa to PRIRODNY HNOJ.

Dupky sa utierali príležitostným materiálom, útržkami z novín alebo papierových vriec, na poli listami stromov alebo zvitkom trávy. ODEVY sa šili z ľanového plátna alebo z ovčej vlny. Nosili sa až do úplného opotrebovania, následne sa spálili v peci alebo sa odovzdávali SMAČAROM, za čo dostali tanierik, hrnček alebo nejakú mašličku. Tento ma-

teriál sa potom vozil do továrne v Ružomberku a spracovával na ďalšie použitie. Pamätám na smačarov z Novej Ľubovne. Viem aj meno, ale nechcem, aby boli vystavení pohrdaniu. Ale vďaka nim, sa nepohadzovala ani handrička. Domáce plátno sa bielilo pri potoku na BLEHU, to bola zostava preložených drúčikov, na ktoré sa natiahli dlhé kusy domáceho ľanového plátna a tri razy cez deň sa polievalo SAPKOU - to bol starý, deravý BUKEČIK (konvička) na dlhej palici. Blehy boli za Temčuša, pred Ľandora, za Gavla a za Gončarika na vyšnom konci, kde končila dedina. Slniečkom vybielené kusy plátna potom išli MANGLOVAŤ do Starej Ľubovne a tiež farbiť - známa MODROTLAČ.

Na potoku tečúcom od kúpeľov sa nebielilo, lebo voda bola mineralizovaná. KÚRENIE - v domoch sa kúrilo drevom, dym rozvonieval smolou, v lese nezostala ani halúzka. Drobné vetvičky sme lámali na PIZDOPAL, ktorým sa potom v peci rozkurovalo. Popol sa zbieral do starých hrncov a na jar

vysieval na zamokrenú lúku. Stavby, nábytky, všetko zariadenie v gazdovstve sa vyrábalo z dreva, odpadky a piliny sa tiež spaľovali.

OBALY - v obchodoch bolo všetko balené v papierových vreckách a voľne uloženú vrecovanú múku, cukor, strukoviny sme tiež kupovali vo vreckách, ktoré sme si nosili do obchodu. Do nich nám navážili potrebné množstvo. Po opotrebovaní sa spálili. Do obchodu sme si všetci nosili plátené tašky alebo sieťky. Mlieko do zberníc sa od gazdov nosilo v BUKEČIKOCH (konvičky). V predajniach boli len vratné sklenené fľaše. MÄSO - v každom dome bola pravidelne v roku aspoň jedna zabíjačka alebo porážka hovädzieho druhu. Tu sa spotrebovalo všetko a aj kože sa odovzdávali vykupovačom na obuv, napr. chodili po dedinách vykupovači z Liptovského Mikuláša. Aj u nás, tam, kde je teraz postavená fara, bol garbiar, tuším že sa volal HOVANEČ, on tie kože počiatocne upravoval a odovzdával do výrobní. Z mäsa sa všetko použilo, kostičky obhrýzali psíky

a zvyšok sa spálil. Klobásky, hurky, jaternice, to sa všetko plnilo len do prírodných zvieracích čriev a KISKY - to boli črevá naplnené zemiakovou hmotou, sa opiekli na masti (šmalci) a celé sa konzumovali.

OVCE - boli na dedine pýchou každého dobrého gazdu. Štvoraký úžitok - mäso, bryndza, vlna, koža, všetko sa spracovalo. Celú zimu sa jedla baranina i bryndza. Z vlny sa vyrábali hološne (mužské nohavice), z kože krpce, remene, pastierske torby, baranice, kožuchy... Nezapodnuteľný bol BARANÍ GULAŠ, loj sa síce lepil na jazyk, ale bola to pochúťka. Podotýkam, že v USA je najdrahšie mäso ovčie i baranie. Neskôr SKLENENÉ OBALY - nevratné (od oleja) sa skladovali za starou požiarou zbrojnicou a občas ich prišli odvieť zo sklárni. DOPRAVA - TRANSPORT kone, voly, kravy, žiadne výfukové plyny, sem - tam kravinec, alebo kôpka konského trusu na ceste, ale hneď uprataná. Všetka úroda z polí sa spotrebovala prostredníctvom ľudí alebo zvierat

a likvidáciou v peciach. Nadprodučné výrobky sa predávali na jarmokoch, častokrát ako výmenný obchod. Staršie kone vykupovali cigáni, ktorí už vtedy zbierali kovový odpad, mali pojazdné kováčske dielne tzv. ŠMITNE, kde železo taviли a vyrábali motyky, sekery, ploty, podkovy, okovy na kolesá vozov, pluhy a iné. Aj u nás bol jeden, veľmi statočný cigán kováč, volal sa MACO, mal pod kopcom „za Landora“, oproti cintorínu, šmitňu a my sme sa chodili pozeráť, ako kul rozpálené železo, vykoval podkovu alebo rýľ a potom to v studenej vode zakalil - ZAHARTOVAL. Veľmi sme sa tešili, keď to vo vode zasyčalo. Ozdoby na hroby na cintorín sa vyrábali z krepového papiera, čo sa potom, na jar, aj zo zvädnutou čečtinou spálilo. A POĎME K DNEŠKU. S dobou prišla civilizácia, bavlnené plienky sa prali a vyvárať v prášku TIX, plákali sa na potoku. Rybky sa schovávali. Pampersky, keď rátaťme že dieťa použije minimálne 6 denne x 30 dní x 24 mesiacov - kde končia???? V kontajneri. Všetky druhy obalov - plastové fľaše, rôzne poháre, igelitové tašky, plastové tanierne, príbory, jednorazové riady - kde končia? - v kontajneri... Hygiena - prášky, šampóny, dezodoranty, čistiaca chémia, spraye - vo vode a v kontajneri. Šatstvo - obnosene posúva sa do charity, kde

veľakrát majú toho toľko, že musia platiť za kontajnery na odvoz. Výfukové plyny - v každom dome aj dve autá, traktor, motorka, poľnohospodársky stroj. Rozum zostáva nad tým, keď sa zamyslím, ako sme žili pred pár rokmi a ako sa počas jednej generácie zmenilo ľudské žitie. Nepoznali sme smetné nádoby kuka kanvy, ani smetné kontajnery a neboli ani smetiská. Povieme si: " Je taká doba, musíme sa prispôbiť." Ale snažme sa

všetci aspoň čiastočne využívať k dennej potrebe materiály, ktoré životnému prostrediu pomôžu a neohrozujú ho. Buďme nápomocní aspoň pri triedení a skladovaní odpadu. Podmienky máme na to vytvorené. Nekupujme zbytočnosti, ktoré aj tak skončia v kontajneri. Urobme všetko pre to, aby čistú pitnú vodu i zdravé lesy a polia, ktoré nám zanechali naši dedovia, sme mohli aj my zanechať našim deťom a vnúčatám. Raz to určite ocenia.

Spracoval: Peter Fabis.

Foto: Ľudovít Marfiak (výstava;Ruzbahy po staromu)

V našej farnosti slávime Mimoriadny Rok svätého Jozefa

Svätý otec František vyhlásil mimoriadny Rok sv. Jozefa pri príležitosti 150. výročia vyhlásenia ženícha Panny Márie za patróna celej Cirkvi. Urobil tak dňa 8. decembra 2020 apoštolským listom *Patris corde* v slovenskom preklade s otcovským srdcom, v ktorom svätého Jozefa opisuje charakteristikami „milovaný otec“, „nežný a láskavý“, „poslušný“, „prijímajúci“, „tvorivo odvážny“, „pracovitý“ a držiaci sa v úzadí - „v tieni“. V našej farnosti Vyšné Ružbachy môžeme vnímať patričnú úctu našich predkov k tomuto svätcovi. Vo farskom kostole

Obetovania Pána na hlavnom oltári po ľavej strane v životnej veľkosti je socha svätého Jozefa robotníka. V našich rodinách nechýbal obraz, kde je znázornený pestún svätý Jozef, ako príklad svätej Nazaretskej rodiny. V 90. rokoch 20. storočia bola prostredníctvom horliteľky Terézie Bačovej sprostredkovaná praktická duchovná aktivita pre našich farníkov v podobe vstúpenia do Zbožného spolku svätého Jozefa, ktorý je zameraný na rozširovanie a zveľadovanie úcty sv. Jozefa vo svete, všeobecného patróna Cirkvi a zvláštneho patróna dobrej smrti.

Za symboliku môžeme považovať príchod nového farára do Ružbách Bernarda Pánčiho na slávnosť svätého Jozefa 19. marca 1966. V Nižných Ružbachoch je podnes aktívny Spolok svätého Jozefa, ktorý pred pár rokmi oslávil svoju storočnicu. Množstvo našich mužov pri narodení dostalo meno po tomto svätcovi. Počas dlhej pastoračnej starostlivosti rôznych farárov a kaplánov pôsobiacich v Ružbachoch bol vždy kladený veľký dôraz a hlboká úcta veriacych k svätému Jozefovi. Z listu pápeža Františka vyberáme nasledovné: „Svätý Jozef urobil zo svojho života dobrovoľné obetovanie sa v láske vlozenej do služby Mesiasovi. A preto bol kresťanským ľuďom vždy milovaný. V ňom Ježiš videl nežnosť Boha, tú, ktorá nám dáva akceptovať našu slabosť, prostredníctvom ktorej sa zväčša uskutočňujú Božie plány. Boh nás totiž neodsudzuje, ale prijíma nás, objíma, podopiera nás a odpúšťa nám. Jozefovo otcovstvo sa prejavuje aj v poslušnosti Bohu: svojím „áno“ chráni Máriu a Ježiša, ktorého učí konať Božiu vôľu, keď spolupracuje na veľkom tajomstve Vykúpenia. Zároveň je Jozef otcom v prijímaní, pretože prijíma Máriu bez predchádzajúcich podmienok, čo je dôležité gesto aj dnes, v tomto svete, v ktorom psychologické, slovné a fyzické násilie na žene je evidentné.

Ale Máriin ženích je práve ten, ktorý dôveruje v Pána a prijíma v jej živote udalosti, ktorým nerozumie, s odvahou a silou, ktoré pramenia zo sily Ducha Svätého. Cez sv. Jozefa nám akoby Boh opakoval: „Nebojte sa!“, pretože viera dáva význam každej udalosti, radostnej či smutnej. Prijatie uskutočňované Jozefom

nás pozýva prijímať druhých bez vylúčovania, takých, akí sú, so záľubou pre slabých. V osobe sv. Jozefa vidíme kreatívnu odvahu, ktorá vie premeniť problém na príležitosť tým, že vždy dáva na prvé miesto dôveru v Božiu prozreteľnosť. Čelí konkrétnym problémom svojej rodiny, presne tak ako iné rodiny sveta, obzvlášť rodiny migrantov. Ako ochranca Ježiša a Márie, Jozef nemôže nebyť ochrancom Cirkvi, jej materstva a Kristovho tela: každý núdzny je tým „Diet'at'om“, ktoré Jozef chráni. Dá sa od neho naučiť milovať Cirkev a chudobných. Pocitívny tesár, Máriin manžel, nás učí aj tomu, akú hodnotu, dôstojnosť a radosť znamená jesť chlieb, ktorý je ovocím vlastnej práce. Práca sa stala naliehavou sociálnou otázkou aj v krajinách s určitou úrovňou blahobytu. Je potrebné chápať zmysel práce, ktorá dáva dôstojnosť, stáva sa účasťou na samotnom diele spásy a príležitosťou na realizáciu pre seba samých a pre svoju rodinu, prvotné jadro spoločnosti. Povzbudzujem všetkých, aby znovu objavili hodnotu, dôležitosť a potrebu práce, a takto dali zrod novej normálnosti, v ktorej nikto nebude vylúčený. Keď hľadáme obzvlášť na prehlbovanie nezamestnanosti z dôvodu pandémie COVID-19, vyzývame všetkých zasadiť sa za to, aby sa mohlo povedať: „Žiadny mladý

človek, žiadna osoba, žiadna rodina nie je bez práce!“

Otcom sa človek nerodí, ale sa ním stáva, keď sa ujíma starostlivosti o dieťa a keď preberá zodpovednosť za jeho život. Žiaľ, v súčasnej spoločnosti sa často deti zdajú byť sirotami bez otcov, ktorí by boli schopní uviesť ich do životnej skúsenosti, nebrali ich upäto či vlastnícky, ale učili ich byť schopnými rozhodnutí, slobody, štartu do života“.

Svätý Jozef, pestún Ježiša Krista, opravdivý ženích Panny Márie. Oroduj za nás

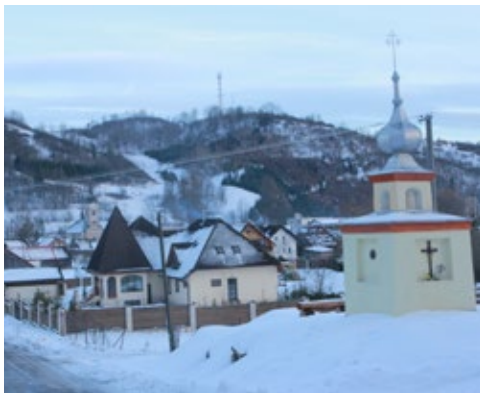
Modlitba k sv. Jozefovi VII.

Svätý Jozef, ty si vzor a patrón všetkých otcov rodín, nauč nás kresťansky chápať svoje povinnosti. Naplňaj ozajstnou radosťou srdcia rodičov, ktorí odovzdávajú život svojim deťom. Nech sa otcovia starajú o svoje rodiny tak, ako si sa ty staral o Svätú rodinu v Nazarete. Nech žijú svoj rodinný život s Ježišom. Vypros nám, aby nás žiadne životné prekážky nedokázali vzdialiť od Boha a aby neochladla naša láska. Svätý Jozef, zver Bohu všetkých otcov, ktorí sa starajú o svoje rodiny, najmä tých, ktorí svoje povinnosti vykonávajú s ťažkosťami. Amen.

Spracoval: Radoslav Babjarčík

20. výročie vzniku farnosti a posvätenia fary vo Vyšných Ružbachoch

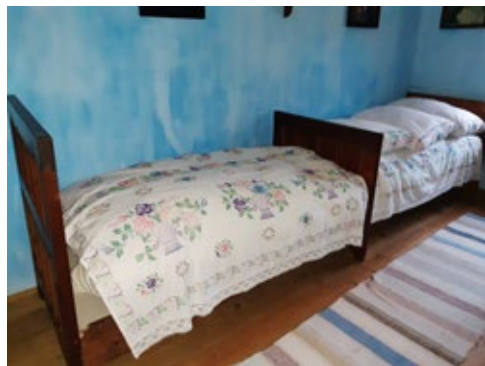
Prvého júla tohto roka to bude už 20 rokov od založenia samostatnej farnosti vo Vyšných Ružbachoch a slávnosti vysvätenia fary v našej obci. Až do roku 2001 patrili Vyšné Ružbachy spolu s Lackovou do farnosti Nižné Ružbachy. Podmienkou pre zriadenie samostatnej farnosti bolo postavenie fary. V lete roku 2001 bola dostavaná a posvätená nová fara, na ktorú prispeli veľkou mierou aj miestni veriaci. Z celkových nákladov osem miliónov slovenských korún, veriaci prispeli sumou pol milióna. Výkopové práce sa začali v máji v roku 1999 a 1. júla 2001 novú faru posvätil pomocný biskup Spišskej diecézy Mons. Andrej Imrich, ktorý uviedol do funkcie prvého samostatného duchovného správcu – administrátora Mgr. Dušana Galicu. Od toho času boli v našej farnosti správcami duchovní otcovia Rudolf Vetrík a neskôr Jozef Barilla. V lete v roku 2019 sa stal novým správcom našej farnosti Paed-Dr. ICLic. Ján Stašák. Týmto chceme poďakovať všetkým našim duchovným pastierom, ktorí nás po celý čas fungovania našej farnosti duchovne sprevádzali a naďalej sprevádzajú.

Dedičstvo našich starých otcov

Od ranného veku mi moja mamka rozprávala o mojich starých rodičoch, ktorých som žiaľ nepoznala. Svojich rodičov mala nesmierne rada, tak ako určite máme radi všetci našich rodičov, ale obzvlášť bola hrdá na svojho otecka. Ako zručný stolár-rezbár bol v Ždiari, Šimon Mačak (1910-1978), známou osobnosťou. Preto nebolo divu, keď koncom šesťdesiatych rokov bol oslovený Ľubovnianskym múzeom, aby obohatil vznikajúcu zbierku o sane a posteľ. Tieto krásne vyrezávané exponáty vznikali v jeho dielni niekoľko mesiacov počas dlhotrvajúcich zím, lebo samozrejme cez iné ročné obdobie bolo inej práce habadej. Sane ždiarskeho typu boli vyrobené zo smrekového dreva. Vhodný smrek si už vopred vyhládol starý otec pri svojej práci, lebo ako strážmajster lanovky na ždiarskom úseku, prešiel lesom denne niekoľko kilometrov. Na zhotovenie saní sa zo smreka využila časť stromu s pňom. Peň už musel byť krivý a mal mať formu saní. Sušenie dreva trvalo tri roky pred vypracúvaním. Keď boli zhotovené, začal môj starý otec vyrezávať jeho obľúbené vzory akými boli tatranské kvety a srdcia. Dal si naozaj záležať, lebo práca s drevom bola nielen jeho obživou ale aj srdcovou zále-

žitosťou. Po ukončení sa časť saní natrela špeciálnym polytúrovaným lakom a časť, pre Ždiar veľmi typickou, červenou farbou. Táto základná farba sa časom udržiavala pravidelným pretretím lodným lakom. Sane boli podbité kovovými pásmi, ktoré boli vyrobené miestnym kováčom na základe vzoru, ktorý predbežne vystrihol môj starý otec z plechu. Celá procedúra zhotovenia saní trvala celú zimu, čo v podtatranskej dedinke znamenalo niekedy aj päť mesiacov. Vo svojom živote vyhotovil môj starý otec viacero saní, ale tieto boli obzvlášť krásne. Vďaka permanentnej expozícii povozov pod nástupnou budovou hradu Ľubovňa si môžu návštevníci pozrieť zručnosť veľkého remeselníka, akým môj starý otec bol. Posteľ si môžu návštevníci Ľubovnianskeho skanzenu nájsť v obydlí mlynára v mlyne. Boli to hostovské posteľe, ktoré boli vyrobené

podobným spôsobom ako sane. Do kolekcie patrila aj detská, krásne vyrezávaná kolíska, ktorá sa žiaľ pri toľkých detičkách nezachovala. V domácnosti Šimona Mačaka bolo skoro všetko vyrobené vlastnými rukami a z dreva. Krásna drevenička, ktorú si vystavil so svojou manželkou Agnesou, stojí dodnes. Stará sa o ňu ich syn a môj ujo, ktorý po svojom oteckovi prevzal nielen jeho krstné meno, ale aj zručnosť a vzácne remeslo. Pred niekoľkými rokmi mi mamička, Angela Šutorova rod. Mačaková, porozprávala spomienky, v ktorých opisuje svoje detstvo a svoju pozornosť venovala aj saniam. Sane, ktoré sú v zbierke Ľubovnianskeho múzea, vyrobil môj otecko Šimon Mačak (1910-1978) Vystrúhal ich pravdepodobne, keď sa vrátil z vojny, hneď po svadbe.

Stolárčina bola nielen jeho prácou, ale aj koníčkom. Venoval tomu všetok voľný čas, aký len gazda môže mať. Pracoval nielen prakticky, ale aj esteticky. Ved' posúďte sami! Keď sa človek pristaví pri saniach a všimne si detaily...Kvety, ktoré vystrúhal na saniach boli vystrúhané aj na manželskej posteli a na detskej kolíske. Sane slúžili na viaceré účely, ale hlavne na dva najdôležitejšie: Prvý bol, že môj otecko vozil pána farára každú nedeľu po omši v Ždiari na druhú svätú omšu do Javoriny. Sane sa vystlali najlepšími kožami z baranov, aby bolo pánovi farárovi teplo a taktiež, aby boli pekné. Ved' bola nedeľa a išlo sa do kostola! Druhým hlavným účelom bol prevoz chorých detí k pani lekárke Ježikovej do Spišskej Belej. Bolo nás desať detí a detských

chorôb bolo neúrekom. Aby dieťa cestu prežilo čo najlepšie, sa spodok saní vystlal "stryžľakom" ľanovým slameníkom, na to sa dalo plátno, potom deka a dieťa sa zabalilo do perín. Zapriahli sa dva kone. Otecko mal iba jedného, ale stále si požičal od brata, aby šiel záprah rýchlejšie. Len pre informáciu- vzdialenosť medzi Ždiarom a Spišskou Belou je zhruba dvadsať kilometrov a v zime s chorým dieťaťom to bola nekonečná cesta. Sem-tam sa sane požičiavali na svadby a iné slávnostné účely. Koľkokrát sa v sprievodoch v nich viezli muzikanti. Vtedy sa krásne pestrofarebne ozdobovali stužkami. Predstavte si tú nádheru, keď sa zasneženým sedem kilometrovým Ždiarom preháňajú pestro ozdobené sane s vyhrávajúcou mu-

zikou. Malo to svoje čaro, na ktoré nikdy nezabudnem. Mali sme viacero saní a tieto, keď si dobre pamätám mali dve sedadlá-kanape, ktoré sa otvárali. V zadnom sa ukladali osobné veci, jedlo a pod. A v prednom sa uskladňovala "obrotnica"-vrece, do ktorého sa dávalo žrádlo pre kone a deky na pokrytie po námahe rozhorúčených koní. Môj otecko bol aj strážmajster lanovky na drevo "Šodrunka" v Ždiari. Odchádzal každé ráno o tretej hodine rannej ešte za tmy, aby skontroloval ždiarsky úsek. Neraz sa mu stalo, že stretol okrem inej zveri aj medveďa. Nebolo mu všetko jedno, ale vždy sa mu z toho podarilo výjsť bez jedinej potýčky. Mal toho naozaj veľa, ale robil to s láskou a úctou.

Kalendár

významných historických udalostí v našej obci

za prvý polrok 2021

Pred

430 rokmi

v roku 1591 gróf Šebastian Lubomírski, dedičný starosta Spišských zálohových miest, po spoznaní ružbašských prameňov, „rozhodol sa postaviť tu kúpele pre oddych i zábavu urodzených návštevníkov“.

Pred

230 rokmi

v roku 1791 postavený rímskokatolícky barokový kostol, neskôr klasicisticky upravený. Zsvätený „Obetovaniu Pána“. V nasledujúcich rokoch sa kostol postupne vybavoval potrebným inventárom. Pôvodný kostol sa podľa ústneho podania zrútil.

Pred

130 rokmi

v roku 1891 veľký požiar zničil nižší koniec obce.

Pred

95 rokmi

v roku 1926 prešlo obcou po prvýkrát nákladné auto, ktoré smerovalo do grófskeho kameňolomu „Na Modzeľaf“.

Pred

110 rokmi

v roku 1911 obchodník Špira, ako prvý použil na zastrešenie domu eternitovú krytinu. Dovtedy boli všetky domy pokryté drevenými šindľami.

Pred 90 rokmi

v roku 1931 po necelých dvoch rokoch sa ukončila výstavba kúpeľnej budovy „Biely dom“, ktorého staviteľom bol Ing. Kováč z Kežmarku. Architektom stavby bol Kesselbauer z Levoče. Investorom stavby bol gróf Ján Zamoyski spolu s manželkou Izabelou.

Pred 90 rokmi

28.mája 1931 vytryskol prameň, ktorý nechal navrtáť gróf Ján Zamoyski. Vrt dosiahol hĺbku 208 m. Výdatnosť navrtaného prameňa bola 100 l/s. Teplota vody bola 22 oC. Pomenovali ho Izabela.

Pred 90 rokmi

20. júna 1931 veľký a silný ľadovec poškodil všetku úrodu v chotári obce. Bola veľká povodeň a nasledoval rok veľkej biedy.

Pred 90 rokmi

5. júla 1931 jediný vysokoškolsky vzdelaný občan Ján Grech, nar. 19.4.1906, syn roľníka Jána Grecha, bol vysvätený za kňaza. Študoval a maturoval na nem. gymnáziu v Kežmarku. Vysvätil ho spišský biskup J.E. Ján Vojtaššák v Spišskej Kapitule. Primičná hostina sa konala v novopostavenom kúpeľnom Bielom dome. O kňazské štúdia sa vtedy uchádzali aj Andrej Martinek nar.1905 a Ján Krutka nar. 1905, tí ale neboli prijatí.

Pred 90 rokmi

v roku 1931 bol v rakúskom Tirolsku zhotovený hlavný oltár „Obetovanie Pána“. Obec zaň zaplatila 65 tis. Kčs.

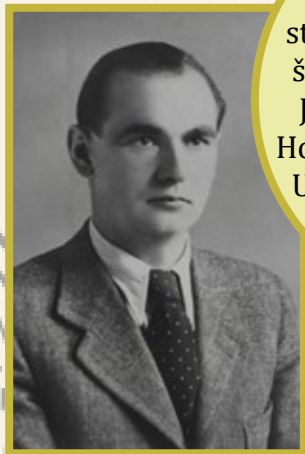
**Pred
90 rokmi**

v roku 1931 sa za budovou vily Terézia /Torysa/ začala stavať veľká budova pre ubytovanie hostí. Pomenovali ju Izabela. Po jej výstavbe sa na budove objavili trhliny v základoch, a tak ju v roku 1957 zbúrali.

**Pred
80 rokmi**

1. januára 1941 nastúpil do rímskokatolíckej školy, ako učiteľ a kantor Jozef Šuba nar. r. 1915 v Hornom Jasene okr. Martin. Učiteľské štúdiá absolvoval v Spišskej Kapitule v r. 1935.

**Pred
80 rokmi**

1. júna 1941 bol zavedený lístkový systém na odber potravín a na obuv.

**Pred
80 rokmi**

1. apríla 1941, počas 2. sv. vojny, nastúpilo do kúpeľov 700 nemeckých detí „HITLER JUGEND“ na zotavenie. Začiatkom septembra všetci odišli.

**Pred
80 rokmi**

v roku 1941, počas 2. sv. vojny, na jar, prišlo do našej obce nemecké vojsko, ktoré prechádzalo na ruský front. Boli ubytovaní u viacerých gazdov v rodinných domoch.

Pred**80 rokmi**

1. januára 1941
nastúpil do rímskoka-
tolíckej školy, ako učiteľ a
kantor Jozef Šuba nar. r. 1915
v Hornom Jasene okr. Martin.
Učiteľské štúdia absol-
voval v Spišskej Kapi-
tule v r. 1935.

Pred**80 rokmi**

v roku 1941
sa prevälcovala
cesta z Nižných do
Vyšných Ružbách
i cez celú obec.

Pred**80 rokmi**

v roku 1941
v rámci mobilizácie
narukovalo do vojny
42 našich občanov
rôzneho veku. Všetci
sa na jeseň vrá-
tili domov.

Pred**65 rokmi**

v roku 1956
v lokalite Pod Kycou-
rou bola postavená
prvá rekreačná
chata.

Pred**65 rokmi**

v roku 1956
sa uskutočnil prvý
detský karneval
v budove „Or-
lovňa“.

Pred**65 rokmi**

v roku 1956 JEDNO-
TA SD zriadila v bývalej
súkromnej predajni Jána
Leščinského predajňu
mäsa a mäsových
výrobkov.

Pred**65 rokmi**

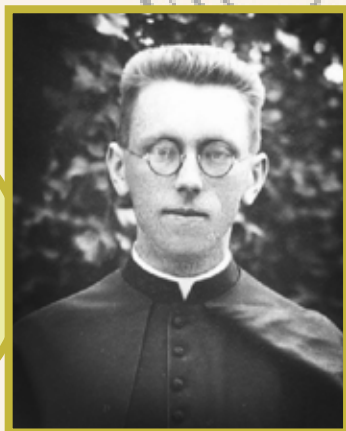
v roku 1956
bol zriadený obchod
s priemyselným tova-
rom v bývalých priesto-
roch obchodníka
Jozefa Kilára.

Pred**60 rokmi**

v roku 1961 boli
do užívania odo-
vzdané tri kúpeľné
bytovky „Na
Horbku“.

Pred**55 rokmi**

16. januára 1966
zomrel kňaz Jozef
Daniel, ktorý pôsobil
vo farnosti 28 rokov.
Od roku 1938 do
r.1966.

**Pred
45 rokmi**

v roku 1976 lesný správca Dezider Slivensky zastrelil v našich lesoch rysa, ktorý vážil 36 kg.

**Pred
40 rokmi**

v roku 1981 bola do užívania odovzdaná tretia 12 bytová jednotka „Na Dvožisku“.

**Pred
35 rokmi**

V roku 1986 bola do užívania odovzdaná štvrtá 12 bytová jednotka „Na Dvožisku“.

**Pred
30 rokmi**

1. apríla 1991 bola v kúpeľoch do užívania odovzdaná budova Balneoterapie s kapacitou 1400 procedúr denne. Jej výstavba stála 111 mil. Kčs.

Pred 30 rokmi

v roku 1991 podľa výsledkov sčítania v obci žilo 1103 obyvateľov. 540 mužov a 563 žien. K rómskej národnosti sa hlásilo 55 Rómov. Zamestnaných bolo 530 obyvateľov. Ostatní boli dôchodcovia a detí. Rodinných domov bolo 243 a 114 rekreačných chat.

Pred 30 rokmi

27. mája 1991 sa udiala v obci veľká tragédia, kedy po nočnej jazde autom na námestí v Starej Ľubovni zahynuli traja naši občania: 17 ročný Radoslav Hanečák, 28 ročný Ján Gerčák a 30 ročný Vojtech Pizovka. Vodič, 32 ročný Jozef Grančay, zomrel po niekoľkodňovej agónii.

Pred 20 rokmi

1. júla 2001 vznikla v obci samostatná farnosť. Správcom farnosti sa stal Mgr. Dušan Galica, ktorého do funkcie uviedol emeritný pomocný biskup Spišskej diecézy Mons. Andrej Imrich.

Ružbachy – dotyk pre naše oči, srdce a dušu

Bicykle, kolieskové korčule, nordic walking, bežky, či aktívna pešia turistika. Takto progresívne využívame možnosti voľnočasových aktivít vo Vyšných Ružbachoch. Príroda má liečivé účinky, regeneruje naše telo, ducha a myseľ. Obec Vyšné Ružbachy sa nachádza na východných svahoch Spišskej Magury. Priaznivé klimatické podmienky a teplé minerálne pramene, ihličnaté lesy a horský ráz krajiny majú atribúty, vďaka ktorým je naša obec vyhľadávaným kúpeľným, rekreačným a celoročným turistickým strediskom. Aj dnes počas pandémie sa mnohí trápime s ochoreniami a rôznymi neuhmami. Okolo nás vnímame synergiu v sile Božej prírody a osvojujeme si rôzne zdravé zvyky, ktoré sú úplne zadarmo a dostupné kedykoľvek. Vďaka každodenným prechádzkam môžeme predchádzať mnohým vážnym ochoreniam, ktoré na nás číhajú. V každom ročnom období je množstvo voľnočasových aktivít, ktoré v Ružbachoch

môžeme využívať. Mladší, starší, mamy a otcovia, dcéry či synovia vnuci a vnučky, ba aj celé rodiny môžeme stretávať v rôznych kútoch našej obce a príľahlých chotároch, kde vedú rôzne kyslíkové trasy. Stretávame sa na Panských lúkach, Úboči, v kúpeľoch, na Veternom vrchu a Horbeku, Turovej či na starej ceste do Nižných Ružbách. V zime, v lete v daždi, alebo mraze. Tých skalných neodradí ani nevrľé počasie či strach z vlkov. Sú medzi nami takí, ktorí si chcú vyčistiť hlavu od každodenných radosti a starostí, iný načerpať síl, niektorí zhodiť nadbytočné kilá, alebo využiť čas na spoločné prechádzky s blízkymi a známymi. Nájdu sa medzi nami aj takí, ktorí využívajú prechádzky na stíšenie a modlitbu.

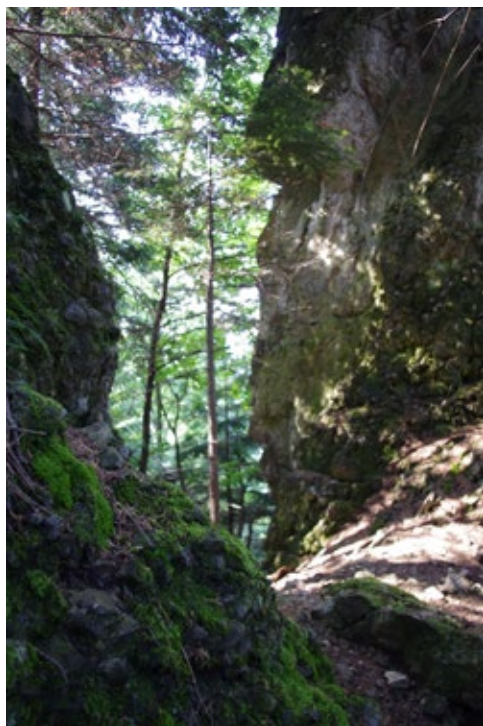
Príroda neprestajne oslovuje naše zmysly. Vnímavé srdce dojme Božia láska a sláva zjavená v dielach Božích rúk. Pozorné ucho môže počuť a chápať Božiu zvesť v prírode. Zelené lúky či zasnežené kopce, vysoké stromy, púčiky a kvety, vznášajúci sa oblak, dážď, žblnkotavý potok, velebnosť nebies – to všetko oslovuje naše srdcia a pozýva nás, aby sme sa zoznámili s Tým, ktorý to všetko stvoril.

Spracoval: Radoslav Babjarčík

Rekreačný chodník Sovia poľana

Prvý rekreačný chodník v Podolínci sa konečne stáva realitou a mestské lesy sú tak opäť bližšie k ľuďom. Jeho ambíciou je nielen doplniť ponuku poznávacích a rekreačných možností v okolí mesta, ale aj vytvoriť príležitosti pre organizovanie spoločenských, kultúrnych či športových podujatí, resp. stať sa súčasťou environmentálnej výchovy a lesnej pedagogiky nielen v rámci spolupráce mestských lesov so základnou školou, ale aj smerom k širšej verejnosti. Dnes už je takmer hotový, no myšlienka vybu-

dovať rekreačný chodník vznikla na mestských lesoch už v roku 2017. O dva roky neskôr lesníci prvý krát v teréne vyznačili koridory a zaujímavé miesta, ktoré mali byť pospájané trasou, pozostávajúcou z existujúcich lesných ciest a nového chodníka, ktorý bolo potrebné v náročnom teréne dobudovať. Projekt aj trasa prešli počas plánovania a realizácie viacerými úpravami a zmenami. Vo výsledku má navrhnutá trasa 5,3 km a začína aj končí pri Ferovej búde v doline Krížneho potoka. Chodník prechádza starými jedľovými lesmi, tmavými mladinami, ale aj bohato štruktúrovanými, druhovo a priestorovo rozmanitými porastami. Spája viacero prí-

rodných pozoruhodností, opustené objekty niekdajšej geologickej a banskej činnosti a je zaujímavý aj z botanického, dendrologického, či lesníckeho hľadiska. Na svoje si prídu turisti, športovci, hubári aj poľovníci. Trasa nie je pre peších turistov náročná a bez problémov ju zvládnu aj deti. Kvôli riziku kolízií v strmších, členitejších, užších, či menej prehľadných úsekoch však nie je vhodná pre cyklistov. Značná je bielo zeleným značením. Úkryt pred dažďom poskytnú dva prístrešky, chodník bude v poslednej fáze realizácie doplnený informačnými tabuľkami a niekoľkými lavičkami. Predpokladaný termín ukončenia prác a oficiálneho otvorenia je apríl 2021. Aj kvôli komplikovanej situácii, kedy sa lesy stávajú jedným z mála útočísk, kde je v súčasnosti možné voľne sa pohybovať, pristúpili mestskí lesníci k pomerne neštandardnému kroku a ponúk-

li verejnosti možnosť otestovať chodník v dĺžke cca 5 km ešte pred oficiálnym otvorením. Znamená to, že už teraz je sprístupnená a vyznačená súvislá, hotová časť chodníka, zahŕňajúca viac ako 90% plánovanej trasy. Stačí len od Ferovej budy sledovať zelené šípky a trojuholníky na bielom podklade a bezpečne sa vrátite na miesto, z ktorého ste vyrazili. Projekt je teda vo fáze pred dokončením, no pre "skúšobnú" prevádzku je použiteľný, bezpečný a nestráca nič zo svojej prirodzenej lesnej príťažlivosti. Na niektoré pre-

kvapenia(Skalky,9) si však budeme musieť ešte chvíľu počkať. Pre tých, ktorí majú záujem stať sa partnermi tohto zaujímavého projektu a chceli by s ním spojiť svoje meno, či meno svojej firmy, stále trvá možnosť prispieť formou finančného daru(info na konatel@lmp.sk, alebo na 0903 789 288). Vďaka ochote a pomoci sponzorov sa nám doteraz darí realizovať projekt z veľkej časti z externých zdrojov. Znamená to, že budujeme turistickú infraštruktúru, vytvárame príležitosti a šetríme naše lesy zároveň. Ďakujeme!

Zvykové právo vo Vyšných Ružbachoch

Zvykové právo je právny systém založený na právnych obyčajoch – tradíciách a zvyklostiach, ktoré sa časom ustálili, všeobecne uznávali a dodržiavali. Tí skôr narodení si oživia spomienky a mladá generácia môže posúdiť, ako sa žilo kedysi a ako sa žije dnes.

Svedectvo o tom, aké práva mali naši dedovia a starí dedovia zaznamenal študent Univerzity Komenského v Bratislave Andrej Sulitka v rámci výskumu v roku 1968. Zaevidované pod č. 4533/43

Informátormi boli :

Štefan Grigerek, nar. v r. 1889,

Vyšné Ružbachy č.d. 8

Ján Krutka, nar. v r. 1905,

Vyšné Ružbachy č.d. 18

Pred 1. sv.vojnou boli ešte veľmi časté prípady, že v jednom dome žili spoločne tri rodiny. Potom mladí chlapi začali odchádzať do Ameriky a keď sa vrátili naspäť domov, tak si každý postavil dom. Po vojne sa miestami našli ešte rodiny, ale už iba dvojaké. Rozpad týchto rodín bol často zapríčinený smrťou jedného z bratov alebo sa bratia medzi sebou dohodli a jeden druhému ustúpili, vyplatili. Na čele takej dvojakej alebo trojakej rodiny

stál o t e c (ojčec – stary ojčec). Po druhej sv. vojne sa vyskytlo, že dvaja bratia síce bývali spoločne so svojimi rodinami v jednom spoločnom dome, ale hospodárske budovy mali už rozdelené, lebo každý gazdoval zvlášť, individuálne. Vedúcou osobnosťou pri domácich prácach i pri práci na poli bol o t e c. Otec rozhodoval o všetkom čo sa týkalo hospodárstva, ale i domu. Bol to práve on, ktorý spravoval pokladnicu i všetky finančné záležitosti rodiny. Jestliže boli synovia niekde na robotách, tak mu pravidelne odovzdávali všetky peniaze do jeho pokladnice. Synovia odovzdávali peniaze do spoločnej rodinnej pokladnice dovtedy, až kým sa neoženili. Hlava rodiny nechodila na zárobky, ani do Ameriky. Otec odchádzal z domu za prácou iba v krajnom prípade. Keď nebolo peňazí, tak radšej predával drevo z vlastného lesa. Hlavu rodiny nazývali „o j c y m“ alebo „dž a d e k“. Na rodičovskom majetku zostával spravidla najmladší syn. Keby zostával gazdovať v rodičovskom dome najstarší syn, tak rodina by sa opäť neúmerne zväčšovala a rozširovala. Otec preto najprv chcel oženiť a vydať všetky deti. Jestliže bol dvor dosť veľký, tak si na druhej strane mohol jeden zo synov tam postaviť dom. Otec a

zároveň celá rodina mu pritom pomáhala. Forma viac rodín v jednom dome sa udržala v niektorom prípade až do druhej sv. vojny. Bolo to typické pre sociálne slabšie vrstvy.

Vedúcu úlohu medzi ženami zadržávala s t a r á b a b k a - matka, gazdova - (otcova) manželka. Po jej smrti nastupovala na jej miesto najschopnejšia nevesta. Jej hlavnou úlohou bolo, aby sa starala o kuchyňu - varenie a práce okolo domu. O jedálnom lístku rozhodovala sama, prípadne sa niekedy tiež opýtala starého otca - gazdu. Ináč sa starala a dohliadala po celý deň na deti, keď boli nevesty v robote na poli. Jej vplyv na výchovu detí bol dosť značný - učila sa ich modliť a roz-

kazovala každému. Nevesta napr. nemala čo rozkazovať deťom, ktoré neboli jej, matka mohla. Keď zasahovala do výchovy druhých detí nevesta, obyčajne to viedlo k zvadám. Chlapci a dievčatá mali spoločnú výchovu pokým chodili do školy. Ďalej boli pod dozorom gazdinej - matky, až sa nevydali. Mohlo to byť v 16-tich rokoch, ale tiež v 25-tich rokoch. V tomto prípade nehrali žiadnu rolu roky. Jestliže zomrel otec, tak hlavnú úlohu v rodine prevzala matka. Pomáhal jej najstarší syn.

V budúcich číslach nájdete:

- právo svadobné
- právo vdovské
- právo dedičské

Pripravil : Peter Fabis

Úroveň vytriedenia komunálnych odpadov v obci Vyšné Ružbachy za rok 2020

Obec Vyšné Ružbachy v zmysle § 4 ods. 6 zákona č. 329/2018 Z. z. o poplatkoch za uloženie odpadov a o zmene a doplnení zákona č. 587/2004 Z. z. o Environmentálnom fonde a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov zverejňuje informáciu o úrovni vytriedenia komunálnych odpadov za rok 2020.

Úroveň vytriedenia komunálnych odpadov v obci Vyšné Ružbachy za rok 2020 je na úrovni 31,50 %.

Sadzba poplatku pre rok 2021 za uloženie zmesového komunálneho odpadu a objemného odpadu na skládku odpadov je vo výške 22 Eur/t

Vypracoval: Ing. Jana Mindeková

Ateliér RAMAGU

APRÍL 2021

ATELIÉR RAMAGU

SNP 30/59, Spišská Stará Ves
+421 903 991 075; ramagu.sk

4. 4. 2021 (NEDEĽA), 18:00

ONLINE KONCERT

AUTORSKÁ HUDBA LÍVIE FRANKOVSKÉJ

Jej repertoár sa plní od ľudského spevovania a texty sú aj po čase aktuálne a podnetné. Prijemná gitarová pohoda sa na Veľkonočnú nedeľu rozhodne hodí. Dobrovoľná vstupenka: SMS na 8866 v tvare RAMAGU. Cena: 3,00€

11. 4. 2021 (NEDEĽA), 16:00

ONLINE BÁBKOVÉ DIVADLO PRE DETI

MORGONROCK – O ČERTOVI KOLOFÓNOVI

Ustráchaný čert Kolofón doteraz iba dobroty z pekelného kotla vylizoval, ale teraz musí Luciferovi priniesť dve neposlušné deti! Dobrovoľná vstupenka: SMS na 8866 v tvare RAMAGU. Cena: 3,00€

18. 4. 2021 (NEDEĽA), 18:00

ONLINE DISKUSIA

NAD ČÍM DUME FILOZOF – O ČASE

Pokračujeme v debatách s filozofom. Čo je to čas? Akú hrá v našom živote rolu? Je to relatívny pojem? Dobrovoľná vstupenka: SMS na 8866 v tvare RAMAGU. Cena: 3,00€

25. 4. 2021 (NEDEĽA), 18:00

ONLINE CESTOVATEĽSKÝ VEČER

DANIEL KOSTKA – KANÁRSKE OSTROVY

Bol pedagógom, no stal sa z neho cestovateľ a turistický sprievodca. Daniel Kostka s nami vycestuje za kultúrou a prostredím v La Palma a Tenerife. Dobrovoľná vstupenka: SMS na 8866 v tvare RAMAGU. Cena: 3,00€

30. 4. 2021 (PIATOK), 18:00

GUROĽSKÉ POŠODKY ONLINE ŠPIČÁL

Prípravili sme úplnú novinku pre online priestor. Čaká vás úplne nový goral'ský kabaret určený pre internetové vysielanie. Vstupenka: od 5€ - dostupné na www.ramagu.sk

u. fond
na podporu
umenia

* Podporuje kultúrne zdedenie z miestnych zdrojov podporou Fondu na podporu umenia

MEDIÁLNI PARTNERI:
OBEC MATIASOVCE
OBEC LESNICA
OBEC ČERVENÝ KLÁŠTOR
OBEC HALIGOVCE
MESTO SPIŠSKÁ STARÁ VEŠ

[FACEBOOK.COM/DIVADLORAMAGU](https://www.facebook.com/divadloramagu)

Ňefce hlopa gaval'ya

1.

Ňefce hlopa gaval'ya,
l'ym takego ta jak i ja,
/:hudobnego šumnego,
rada pude za ňego:/.

2.

Hodž bedže v jednyj kosul'i,
l'ym kyd bedže mje po vol'i,
/:a ja na to ňic ňedbom,
l'ym kyd ja go rada mom:/.

3.

Hodž bedže o jednym oku,
l'ym kyd bedže tego roku,
/:a ja na to ňic ňedbom,
l'ym kyd ja go rada mom:/.

4.

Idže voda popši vodže,
moja mila co to bedže,
/:fsytke lafky zabrala,
l'ym te jedne ňyhala:/.

5.

Co moj mily po ňyj hodžou,
a mile za roncke vodžou,
/:spadlo japko z jabloňe,
stur'alo že do studňe:/.

6.

Kyd še turl'a, ňyf še turl'a,
pokol' jeho dobra vol'a,
/:mom ja jedyn z ruze kviat,
ňyčesy mje zadyn šviat:/.

Ej jak jym iset bez l'as

1.

/: Ej jak jym iset bez l'as :/
/: bez l'as javorovy :/

2.

/: Šad jym sobje na kamjň :/
/: kamjň marmunovy :/

3.

/: A spod tego kamjňa :/
/: voda vyvjyrala :/

4.

/: Napi še ty ma mila :/
/: kyd zeš spravodliva :/

5.

/: A jak bym še napila :/
/: krase bym stračila :/

6.

/:Mjala byš ty ma milá :/
/:pše mje krase stračič:/

7.

/:Vol'e či ja má milá :/
/:za láske zaplačič:/

INFORMAČNÝ KALENÁR 2021

OBEČ VYŠNÉ RUŽBACHY

JANUÁR

PO	UT	ST	ŠT	PI	SO	NE
					1	2 3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

PLASTY A TETRAPAKY
 Patria sem: Nezačistené stlačené alebo zošľapané PET fľaše z nápojov, plastové a mikroténové vrecká, baliace fólie, tetragly z jogurtov, obaly z CD, obaly z pracích a čistiacich prostriedkov a kozmetiky, vypláchnuté nápojové kartony od mliečnych výrobkov, drešov

FEBRUÁR

PO	UT	ST	ŠT	PI	SO	NE
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28

SKLO
 Patria sem: Nevratné obaly zo skla z alkoholických alebo nealkoholických nápojov, poháre, tabuľové sklo z okien a dverí, sklenené fľaše a pod.

MAREC

PO	UT	ST	ŠT	PI	SO	NE
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

PAPIER
 Patria sem: Noviny, časopisy, kancelársky papier, reklamné letáky stlačené krabice, kartony, papierové obaly, papierové tašky.

APRIL

PO	UT	ST	ŠT	PI	SO	NE
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	

KOVY
 Patria sem: Kovové obaly, konzervy, kovové výrobky a súčiastky, sňohal, nápojové plechovky.

MÁJ

PO	UT	ST	ŠT	PI	SO	NE
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

Typ nádoby	✓	✗
Komunál Patrí: smesový komunálny odpad je odpad z domácnosti, ktorý ostane po vytriedení triedených zložiek komunálneho odpadu, takisto odpad podobných vlastností a zloženia, ktorého pôvodcom je právnická osoba alebo fyzická osoba – podnikateľ.		
V RODIŇOVÝCH DOMOCH = BYTOVÝCH NÁDOB 		
V BYTOVÝCH DOMOCH = KONTEJNER 		
Nepatrí: triedené zložky komunálneho odpadu (papier, plasty, sklo, kovy...), horľavý popel, objemný odpad (fľašky, tyče, kusy nábytku a iné), kamene, zemina, stavbový materiál, nebezpečný odpad, a iné prímesi.		

JUN

PO	UT	ST	ŠT	PI	SO	NE
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

BRKO - odpad z domácnosti (KUKA NEMOŽE)
VHADZOVAŤ
 zvyšky zeleniny a ovocia (šupky od zemiakov, cibule, listy od karfiolu, šupky z pomarančov, banánov, obrysky z jabĺk), staré pečivo, zvyšky jedla (zemiaky, ryža, cestoviny, škrupiny od vajčiek, vrecúčka od čaju, výžub z kávy, filtre z kávovarov, zamastený papier od potravín a podobne)

Odpad vhadzovať zabalený len v novínových alebo letákových papieroch, NIE v mikroténových sáčkoch
NEVHADZOVAŤ INÝ DRUH ODPADU !!!

NEŽE NA PAMÄŤ:
 - Nechajte sa odhadzovať s výberom
 - Zabíjajte ostatné odpady napríklad do koša, vyčistite ich do postelie
 - Budúci časť farbiť alebo inak tridsť
 - Niekoľko z prázdnymi tridsť v našej obci
 - Len vytriedený odpad sa dá zhradiť a recyklovať
 - Tridsť odpad, uplatni sa in. Za zhradený odpad sa nepatrí

ZBER BIODOPADOV
 Tráva, konáre a drobný zelený odpad sňite do vriev. V rámci zberu do jedného rodinného domu vznesme max. 2ks vriev a z súčok drevený hmoty o rozmeroch 1m x 1m x 1m. V prípade vyprodukovania väčšieho množstva a biodpadu, môžete tento biopad odovzdať na obecnej KOMPOSTOVSKO

JÚL

PO	UT	ST	ŠT	PI	SO	NE
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

AUGUST

PO	UT	ST	ŠT	PI	SO	NE
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31					

SEPTEMBER

PO	UT	ST	ŠT	PI	SO	NE
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	

OKTOBER

PO	UT	ST	ŠT	PI	SO	NE
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

NOVEMBER

PO	UT	ST	ŠT	PI	SO	NE
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	

DECEMBER

PO	UT	ST	ŠT	PI	SO	NE
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

PLASTY A TETRAPAKY	SKLO	PAPIER	KOVOVÉ ORALY	KOMUNÁLNY ODPAD	VELKOOBJEMOVÝ A NEBEZPEČNÝ ODPAD
--------------------	------	--------	--------------	-----------------	----------------------------------

OBEČ VYŠNÉ RUŽBACHY
 065 02 Vyšné Ružbachy 243
 052/4398110
 obecvr@slnet.sk
 www.obecvysneruzbachy.sk

Vydáva: Občianske združenie Ružbašský Prameň o.z., občasník, IČO: 42380600.
 Noviny sú registrované na Ministerstve kultúry pod číslom EV 5768/19.
 Expedícia novín je zabezpečená od všetkých domácností v obci Vyšné Ružbachy.
Vo všetkých obchodoch sa nachádza označená zberná nádoba, kde môžete vhadzovať vaše postrehy, pripomienky, nápady, prípadne finančné dary na náš rozvoj.
 Uzavierka tohto výtlačku: 31. MAREC 2021
 Ružbašské žrodelko je vydané vďaka finančnej podpore obce Vyšné Ružbachy. Ďakujeme !